

Вељко Турањанин,

студент Докторских студија на Правном факултету у Крагујевцу

УДК: 343.57

Примљено: 3. децембар 2009.

Стручни чланак

ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ ДРОГА СА АСПЕКТА НОВОГ КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА И СА ОСВРТОМ НА СУДСКУ ПРАКСУ

Злоупотреба опојних дрога последњих година представља тешку социјалну и друштвено опасну појаву. Жртве ове појаве су прије свега сами наркомани, а затим породица, као и друштво у цјелини. Као и многе друге појаве, и са употребом дрога се почело у позитивне сврхе, а изопијило се у своју супротивност. Иако познати људима од давнина, њена масовна употреба почиње у прошлом вијеку и незадрживо се шири захваћајући све већи број држава. С тога државе, као и међународна заједница, настоје да различитим системом превентивних и репресивних мјера спријече појединце и групе у предузимању противправних дјеланости везаних за дроге. Као и друге државе, и наша држава и друштво се суочава са великим проблемима у области недозвољене производње и промета опојних дрога. С тим у вези, наше кривично законодавство прописује три кривична дјела везана за злоупотребу дрога: Неовлашћена производња и стицање у промету опојних дрога, Омогућавање уживања опојних дрога и Неовлашћено држање опојних дрога. Поред тога, кривичним законодавством је предвиђена и посебна кривична санкција – мјера безбједности обавезној лијечења наркомана. Гледано по тежини запријеђених кривичних санкција, ова кривична дјела спадају у ред најтежих кривичних дјела. С друге стране, санкционисан је и покушај, као и помоћ. У међународној сфери, на снази су три конвенције које су ратификовале готово све државе у свијету, а којима се регулише начин легалне производње и промета опојних дрога и прописују да државе потписнице морају све илегалне дјеланости у овој области да оквалификују или као кривична дјела или као други деликти.

Кључне ријечи: кривично дјело, опојне дроге, производња, промет, кривична санкција

І. Увод

Савремени развој човјечанства карактерише континуирани пораст различитих социјалнопатолошких појава, међу којима се, по нарочито тешким последицама, издваја наркоманија. Злоупотреба опојних дрога угрожава појединца, његово физичко и психичко здравље, његову ужу и ширу породицу, друштвену заједницу. Злоупотреба дрога последњих година доживљава своју експанзију, а нарочито забрињава чињеница да је све већи број наркомана млађе животне доби. Пропорционално, највећа смртност наркомана је у животној доби од 26 до 35 година, а тек нешто мања у животној доби 16 до 25 година. Многи нису ни свјесни колико се лако дође до дроге. У једном случају окривљени је дао податак да је до марихуане дошао на тај начин што је храну за канаринце просуо по дворишту и никла је индијска конопља¹. Из наведених разлога било је нужно реаговати и на националном и на међународном плану. На међународном плану закључене су три конвенције којима се регулише ово питање: Конвенција о опојним дрогама из 1961. године, Конвенција о психотропним супстанцама из 1971. године и Конвенција УН против незаконитог промета опојним дрогама и психотропним супстанцама из 1988. године². Ратификацијом ових конвенција наша земља је прихваћена рјешења из конвенција унијела у своје национално законодавство прописивањем три кривична дјела у вези са опојним дрогама:

1. неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога;
2. омогућавање уживања опојних дрога и
3. неовлашћено држање опојних дрога.

У кривичним законодавствима развијених земаља, а што је, уосталом, била и тенденција у нашем кривичном законодавству до доношења Кривичног законика 2005. године, постоји схватање да се за уживање опојних дрога не одговара. То је видљиво прије свега у легализацији лаких дрога у Холандији и Белгији. Међутим, ступањем на снагу Кривичног законика Србије³, у нашој земљи долази до пооштравања односа према овом питању, и санкционише се и само држање опојних дрога.

¹ Ж. Локић, *Кривично правни аспекти сјечавања производње и промета опојних дрога и омогућавања уживања опојних дрога*, Адвокатура 9-10/2003, 89

² Д. Јовашевић, *Кривично правни аспекти злоупотребе опојних дрога*, Билтен Окружног суда у Београду, Београд, 2001, 45.

³ *Службени гласник*, бр. 85/05, 88/05 и 107/05, у даљем тексту КЗС.

У вези са овим питањем, битно је споменути и илегалан промет и трговину опојним дрогама, посао који криминалцима доноси енормне суме новца. Као што је познато, овај проблем и борба против њега налази се у жижи међународне пажње. Борба има своје различите видове, са једне стране се предузимају радње ради откривања илегалног прилива и одлива новца, са друге стране усвајају се бројни прописи који отежавају тај пласман⁴. С обзиром на свој географски положај, Србија је значајно транзитно подручје дроге јер повезује регије на истоку, гдје се дрога производи и прерађује, и богата тржишта земаља Западне Европе гдје се дистрибуира. Према подацима Интерпола око 80% укупне количине опојних дрога намијењених западном тржишту пролази тзв. Балканским путем кроз Србију. Овим путем дрога у Србију улази преко граничних прелаза са Бугарском и Македонијом сакривена у превозним средствима⁵. У борби са криминалитетом на овом терену треба имати високо специјализоване експерте.

II. Кратак преглед појединих опојних дрога

Вијековима уназад људи су користили опојне дроге. Нису били свјесни негативних последица. Многи то, на жалост, нису ни данас. Дефиниције опојних дрога су неусаглашене. По дефиницији Свјетске здравствене организације, **дрога је свака супстанца која, унесена у организам, може да модификује једну или више функција**. По другој дефиницији, **под опојном дрогом се подразумева таква врста супстанце која се користи медицински или немедицински, а има својства да, унесена у људски организам, изазове стање психичке или физичке, или психичке и физичке зависности**⁶. Следствено томе, **под наркоманијом се подразумева страст за узимањем дрога**. Свјетска здравствена организација предвиђа класификацију зависности од дрога која је још увијек важећа. Имамо 7 типова зависности: морфинског типа, барбитурно-алкохолног, кокаинског, типа канабиса, амфетаминског, кат типа и типа халуциногена.

Опијум је врста дроге која се користи још од прије нове ере, дрога због које су вођени и ратови. Због својих својстава користи се за ублажавање болова. Опијум се пије, једе и пуши. Највише се правио у облику погача. Убригава се и интравенски.

⁴ Ж.Алексић, *Прање новца и недозвољен промет дрога*, Избор судске праксе, Београд, 2004, 12.

⁵ Б.Симоновић, *Криминалистика*, Крагујевац, 2004, 640.

⁶ Ј.Букелић, *Дрога у школској клици*, Београд, 2002., 22.

Наркомани леже и ћуте, сви су у својим сањарењима, одвојени од свијета и стално имају жељу за новим дозама. Пушењем се добија слабији ефекат, а који се иначе се добија само ако пушач мирује. Чест симптом је депресија. **Морфин** је његов најпознатији алкалоид. Симптоми злоупотребе су у виду муке, повраћања, несанице, делиријума, губитак апетита, високе температуре, блиједа и сува кожа, мршављење итд. Смрт настаје услед предозирања као и услед преосјетљивости организма на морфијум.

Хероин је коришћен као лијек за одвикавање од морфина. Хероин је бијели прах без мириса, горког укуса. Уноси се у организам пушењем, ушмркивањем и инјекцијама. Од свих дрога, хероин се највише злоупотребљава, 25 пута је јачи од морфина. Нагла смрт наступа због респираторне депресије или застоја срца, а да би смрт наступила довољна је и само једна конзумација. Брзо изазива психичку и физичку зависност. Симптоми су сузење, гађење, зијевање, болови у мишићима, повраћање, узнемиреност. Изазива многе болести, хепатитис, сифилис, тетанус, туберкулозу, кожане инфекције итд.

Из индијске конопље добија се **хашиш**. Ментални поремећаји зависе од склопа личности. Јављају се симптоми изнурености и добродушности а послије настају поремећаји опажања, емоционална спутаност. Кожа постаје црвена, очи сјаје, широке зјенице. Код предозираниости може доћи до колапса и коме. Из мексичке конопље добија се **марихуана**. Најчешће се пуши, има оштар и снажан мирис. Под њеним дејством чула постају изоштренија. Као последица се јавља нервоза, раздражљивост, слабост памћења.

Кокаин је опојна дрога која се добија из биљке *Eritroxylon coca*. Интравенским уношењем ефекти настају тренутачно, изазива осјећај неограничене интелигенције и моћи, наркоман неосјећа потребу за храном нити сном. Не изазива физичку зависност, али зато изазива најјачу психичку зависност од свих дрога. Последице настају у виду параноје, халуцинација, убрзања пулса, коме, смрти и сл. **Амфетамин** је стимулатор централног нервног система. Симптоми су ширење зјеница, замагљивње вида, висока температура. Брзо ствара психичку зависност. Нагло прекидање његовог коришћења доводи до суицидног понашања. **ЛЦД-25**, дрога веома брзог дејства, брзо ствара зависност, наркомани под њеним утицајем сматрају да су неке друге личности или чак животиње. При њеном узимању се јављају реакције у облику лудила или чак смрти. Једна од новијих дрога је **екстази**. Сличан је амфетамину, доводи до доброг

расположења и конфузије, несналажења. Смрт наступа услијед предозирања, повећане температуре, дехидрације и отказивања рада срца.

III. Кривично дјело из члана 246. КЗС: Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога

А. Појам кривичног дјела

Ово кривично дјело спада у групу кривичних дјела против здравља људи. Ради се о сложенем кривичном дјелу и готово је немогуће због великог броја видова само основног облика дати кратку и јасну дефиницију у теоријском смислу. **Радња кривичног дела је алтернативно одређена и може се појавити као: неовлашћена производња, прерада, продаја или нуђење на продају, куповање, држање, или преношење ради продаје, посредовање у продаји или куповини и неовлашћено стављање на било који начин у промет опојних дрога и психотропних супстанција.**⁷ Све ове облике кривичног дјела могли бисмо сврстати у двије групе: неовлашћена производња и прерада опојних дрога и неовлашћено стављање у промет опојних дрога. Објект заштите код овог кривичног дјела јесте здравље људи, под којим се подразумјева здравље неодређеног броја људи, а објект радње извршења јесу опојне дроге. По Закону о производњи и промету опојних дрога („Службени лист СРЈ“ бр. 46/96), под опојним дрогама се подразумјевају супстанце природног или синтетичког поријекла, које могу створити зависност од њихове употребе и чијом се употребом оштећује здравље или угрожава људски интегритет. У теорији се под опојним дрогама подразумјевају и психотропне супстанце са дејством као код опојних дрога. С друге стране, опојне дроге су средства која имају двоструки карактер, јер се поред њихове употребе у медицинске сврхе, користе и у разне недозвољене сврхе. **Неконтролисано коришћење опојних дрога, у смислу њиховог уношења у људски организам, без медицински оправданих разлога, назива се злоупотребом коришћења опојних дрога.** Недозвољена употреба доводи до **наркоманије, под којом се подразумјева стање периодичне или хроничне интоксикације** штетне како за појединца тако и за друштво до које се долази поновљеним узимањем неке дроге. Као последица овог кривичног дјела јавља се општа, тј. апстрактна опасност, опасност по здравље људи која би могла да наступи услијед предузете радње извршења. Међутим, да би постојало

⁷ Б.Чејовић, *Кривично право - општи и посебни део*, Београд, 2006, 578.

ово кривично дјело, учинилац мора да поступа **неовлашћено** из разлога што је дозвољено обављање одређених дјелатности у научне, медицинске и сличне сврхе.

Б. Облици извршења основног кривичног дјела

1. Неовлашћена производња и прерада опојних дрога

Као што је напоменуто, ово кривично дјело може да се појави у више видова. **Неовлашћена производња** опојних дрога представља дјелатност појединца усмјерену на стварање опојних дрога, односно сваку радњу која омогућава да се добије опојна дрога. То могу бити различите радње, зависно и од тога о којој се супстанцији ради. Илустрације ради, пресудом Окружног суда у Требињу оптужени је оглашен кривим, јер је узгојило 1685 комада стабљика индијске конопље, односно 884 кг⁸, а природа идијске конопље је таква да пружа могућност да се одабирањем, сушењем и резањем добије материја која има својство опојне дроге. У другом случају, оптужени је у саксијама у својој кући произвео *канабис сативу* и предао другом лицу ради продаје⁹.

Теорија кривичног права не пружа нам тачне критеријуме за разграничење радње производње од радње прераде опојних дрога. **Прерада** је добијање дроге или супстанције дроге односно пречишћавање дроге, побољшање њеног квалитета, припремање за непосредну примјену и сл.¹⁰ Процес брања и сушења зелених листова биљке марихуане представља прерађивање опојне дроге¹¹. Затим, прерадом се сматрају сви поступци за добијање хашиша из канабисове смоле. Међутим, од радње прераде треба разликовати додавање у дрогу оних додатака који не утичу на њена хемијска својства, већ смањују њену дјелотворност.

2. Неовлашћено сављање у промет опојних дрога

Неовлашћена продаја опојних дрога је најчешће вршени вид овог кривичног дјела. Прије свега, треба напоменути да овдје нема стицаја са кривичним дјелом недозвољене трговине из члана 243. Кривичног законика Србије. Недозвољена трговина се састоји у набављању робе у сврху продаје, у неовлашћеном бављењу трговином или посредовањем у трговини, без одговарајућег овлашћења, затим у продаји робе чија је производња наовлашћено организована, у продаји, куповини или

⁸ Пресуда Окружног суда у Требињу бр. 015-0-Кж-07-000-031 од 15. маја 2007. године, *необјављено*

⁹ Пресуда Окружног суда у Требињу бр. К-398/05 од 28.12.2005. године, *необјављено*

¹⁰ Д. Јовашевић, *ibid.*, 49.

¹¹ Пресуда Врховног суда Србије бр. Кж. 89/96 од 16.04.1996. године

размјени робе чији је промет забрањен или ограничен.¹² Овдје се примјењује принцип специјалитета, по ком кад постоје општи и посебни облик неког кривичног дјела, по принципу *lex specialis derogat legi generali* постоји само посебан облик кривичног дјела.¹³ До прије пар година, санкционисана је била само продаја, док куповина дроге за личну употребу није представљала кривично дјело, због тога што купац угрожава само себе, а продавац и купца и неодређен број других лица. Али, доношењем Кривичног законика 2005. године бива санкционисана и куповина дроге за сопствену употребу. Није битно мјесто на којем продавац држи дроге због продаје. У пракси се дешавало да лице држи хероин ради продаје на жељезничкој станици, сакривен у шупљини вагона¹⁴. До продаје долази самим споразумом продавца и купца, није битно да ли је дрога плаћена. Овдје спада и ситуација у којој услед немогућности испуњења неке своје обавезе, дужник даје одређену количину дроге у замјену.

Нуђење опојне дроге на продају представља кажњив покушај кривичног дјела продаје опојних дрога. У суштини, то је једнострана изјава воље продавца да закључи уговор о продаји¹⁵, односно то је понуда. Међутим, за разлику од облигационог права, са становишта кривичног права небитно је да ли је понуда прихваћена или не. Једноставно, нема дилема у теорији око квалификације када је дјело учињено, али је велики проблем - проблем доказивања, из разлога што се дрога углавном нуди већ провјереним купцима.

Наредни вид овог кривичног дјела представља преношење опојне дроге **ради продаје**. Овдје није битна путања те супстанце, тј. да ли се дрога уноси у нашу земљу, износи или пролази кроз њу, као и начин на који се преношење врши. Руковођени великим профитом, кријумчари крију дрогу на најневјероватнијим мјестима, и потребно је заиста велико искуство и домишљатост да се то открије. У нашој судској пракси се дешавало да окривљени преносе хероин у специјално направљеним појасевима у количини од по пола килограма¹⁶, затим у специјално за то направљене бункере на приколицы теретог возила у количини од 366 кг¹⁷, па у 574 дугмета¹⁸ чак

¹² Б.Чејовић, *ibid.*, 559.

¹³ N.Srzić, A.Stajić, Lj.Lazarević, *Krivično pravo Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije - opšti deo*, Београд, 1978, 198.

¹⁴ Пресуда Врховног суда Србије бр. Кж. 893/01 од 06.11.2001. године

¹⁵ Ј. Радишић, *Облигационо право*, Београд, 2004, 90.

¹⁶ Пресуда Окружног суда у Нишу бр. К. 37/2000

¹⁷ Пресуда Окружног суда у Пироту бр. К. 32/96 од 13.12.1996. године

¹⁸ www.naslovi.net, новембар 2009. године.

једном приликом је лице ухваћено да преноси 190 кг хероина запакованог у 28 картонских кутија са паприком¹⁹. У децембру 2005. године окривљени је ухваћен јер је неовлашћено ради продаје превозио 4.720,40 грама биљног материјала који потиче од конопље, а провјером у његовој кући је пронађено још овога материјала²⁰. Сличан случај постоји када је окривљени ради продаје набавио и држао код куће одређену количину дроге *канабис сатива*, а затим ради даље продаје организовао превоз уз накнаду до другог мјеста, гдје би била предата; дакле ланац у коме је учествовало најмање три лица²¹. Код овог облика кривичног дјела, радња је свршена самим пријемом у државину опојне дроге, из чега произилази да је покушај тешко могућ.

Кривично дјело постоји и у случају **посредовања у куповини или продаји опојних дрога**. Основна сврха посредовања је довођење у везу продавца и купца²². Постоји велики број радњи које спадају у посредовање, као што су: довођење у везу продавца и купца који се прије нису познавали, преношење порука између њих, преношење новца, куповина дроге за другог, чување дроге док не дође до споразума између продавца и купца и сл. При свему томе није битно вријеме за које ће се та дрога чувати. За разлику од грађанског права, у кривичном праву је апсолутно небитно да ли је посредовање успјело или не. По пресуди Врховног суда Србије, посредовање постоји и када окривљени за рачун свједока заједнички са његовом супругом отпутује у Истамбул, тамо купи дрогу и преда је свједокињи за рачун њеног мужа²³.

Поред свих напријед наведених радњи извршења, законодавац на крају наводи и **стављање на било који други начин опојних дрога у промет**. Ово из разлога што је и те како свјестан на колико начина дрога може бити пуштена у промет. Због тога прво, примјера ради, наводи неколико начина извршења овог кривичног дјела, а затим једном уопштеном формулацијом обухвата и ове остале случајеве. Ту спада размјена опојне дроге за неке друге ствари, затим давање дроге једном лицу на зајам, а да му овај врати исту количину исте врсте дроге, па давање одређене количине опојних дрога на поклон и сл. У пракси се наишло на случај да је окривљени размијенио пет грама хероина за двије наруквице и један златан ланчић²⁴. Међутим, не треба заборавити да се

¹⁹ Пресуда Врховног суда Србије Кж. 243/97 од 22.04.1997. године

²⁰ Пресуда Основног суда у Требињу бр. 095-0-К-06-000-083, *необјављено*

²¹ Пресуда Окружног суда у Требињу бр. К-199/05 од 22.08.2006. године, *необјављено*

²² И.Јанковец, М.Мићовић, *Привредно право*, Крагујевац, 2006, 408.

²³ Пресуда Врховног суда Србије бр. Кж. 491/91, *Билтен Окружног суда у Београду*, Београд, 1992.

²⁴ Пресуда Општинског суда у Нишу бр. К. 642/91 од 02.07.1991. године

овдје ради о веома опасној дјелатности која носи вилики ризик и одговорност, па је тешко очекивати добијање опојних дрога у виду поклона, евентуално пар доза, а у сваком случају све у циљу навођења и на тај начин регрутовања нових наркомана.

В. Квалификовани облик кривичног дјела

Ово кривично дјело има и свој квалификовани облик, који се појављује у три вида, и то:

1. када је основно дјело извршено од стране групе;
2. када је учинилац организовао мрежу препродаваца или посредника и
3. када је основно дјело извршено од стране организоване криминалне групе.

Кривично дјело врши најчешће једно лице. Међутим, исто тако оно може бити извршено и од стране више лица и групе. Први тежи облик овог кривичног дјела представља управо вршење кривичног дјела од стране групе, а групу, по КЗС, сачињавају најмање три лица повезана ради трајног или повременог вршења кривичних дјела. До доношења Закона о измјенама и допунама кривичног законика Србије²⁵, за овај квалификовани облик тражило се да буде извршен од стране више лица, при чему се у теорији и пракси се појавио проблем дефинисања појма 'више лица', тј. колико у ствари тај појам лица обухвата. У теорији се већином стајало на становишту да су у питању најмање три лица, док је пракса захтјевала два лица, на којем ставу је стајао и мањи дио теорије. Тако, уколико два лица заједнички гаје марихуану кроз дужи временски период, ријеч је о овом облику кривичног дјела²⁶. За његово постојање није потребно да постоји нека јака и чврста веза. Није потребно ни да се сва лица која учествују међусобно познају. Није потребно ни да остала лица буду откривена²⁷. Али, лица која су се удружила морају да изврше макар један облик овог кривичног дјела, није битно који. Без овог услова, радиће се о неком другом кривичном дјелу, дјелу договора. Последњи услов да би се радило о овом облику јесте да су се лица удружила због вршења више кривичних дјела, а не само једног. Након најновијих примјена у кривичноправном законодавству, тражи се да овај облик буде извршен од стране групе.

²⁵ Службени гласник РС, бр. 72/09, у даљем тексту ЗИД КЗС.

²⁶ Пресуда Врховног суда Србије Кж. 924/82, *Билићен Окружној суда у Београду*, Београд, 1996.

²⁷ Пресуда Врховног суда Србије Кж. 1435/00 од 16. марта 2001. године, *Билићен Окружној суда у Београду*, Београд, 2002.

У свијету данас постоје многе криминалне организације. Биле оне мање или веће, на њиховом челу налази се шеф, њихов организатор. Према Кривичном закону, **организатор је оно лице чија се дјелатност исцрпљује у предузимању радњи организовања, стварања или у радњи искоришћавања постојећег удружења у виду банде, завјере, групе или другог удружења, у циљу вршења кривичних дјела.** Друштво га сматра једним од најопаснијих учинилаца кривичних дјела и због тога га прати одговарајућа кривичноправна регулатива. Али, упркос свему, готово да ниједан није процесуиран из различитих разлога.

Други квалификовани облик овог кривичног дјела представља организовање мреже препродаваца или посредника. **Препродавци би била она лица која је организатор организовао у своју мрежу са циљем да његову опојну дрогу, и за његов рачун продају на мало – директним конзументима**²⁸. Препродавца би, према томе, могли да одредимо као купца ради даље продаје. Вриједи споменути и то да сами препродавци ријетко узимају дрогу. С друге стране, **посредник је лице које врши радњу посредовања, доводи у везу продавца опојне дроге и купца**, и као што је напријед већ наведено, радња посредовања је извршена чим их је довео у везу, без обзира да ли је посао закључен или не. Мрежа препродаваца и посредника треба да је организована на ширем подручју, а учиналац кривичног дјела у вријеме извршења треба да је већ створио мрежу. Да би постојала, морају да постоје минимално два препродавца или посредника. Мрежа претпоставља чвршћу повезаност између чланова, при чему је ирелевантно да ли се препродавци или посредници међусобно познају.

И, на крају, најтежи облик постоји када је основно дјело извршено од стране организоване криминалне групе. **Организована криминална група је група од три или више лица, која постоји одређено вријеме и дјелује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дјела за која је прописана казна од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи или ради остваривања и задржавања утицаја на привредне или друге важне државне структуре.** Ово је нови облик извршења кривичног дјела, који је, као и сам појам органозоване криминалне групе уведен наведеним измјенама Кривичног законика, па је разумљиво што још нема судске праксе у вези њега.

²⁸ Д.Николић, *Наркоманија – злочин или казна*, Београд, 2001, 271.

Г. Остале одредбе члана 246. КЗС

Умјесто одредби о држању опојних дрога, које измјешта у посебно кривично дјело, законодавац уводи нову одредбу, којом санкционише неовлашћено узгајање мака, психоактивне конопље или неке друге биљке из које се добија опојна дрога, или која сама садржи опојну дрогу. Као што је познато, а и наведено, узгајање биљака које садрже опојну дрогу је изузетно дозвољено, прије свега због употребе у медицинске сврхе. Самим тим, овдје законодавац ставља акценат на ријеч **неовлашћено**. Са разлогом, јер је узгајање нпр. узгајање мака итекако често, због његове широке употребе у исхрани. Иначе, чим је унијета ова одредба у КЗС, одмах је била искритикована као тешка за примјену у стварном животу.

Почев од 1990. године наше кривично законодавство инкриминише и припремне радње, које се састоје у неовлашћеном прављењу, набављању, посједовању или давању на употребу опреме, материјала или супстанци за које зна да су намијењене за производњу опојних дрога. Која је то опрема, то је предмет оцјене суда у сваком конкретном случају. То могу бити и најједноставнији предмети, који се употребљавају у свакодневном животу али у конкретном случају могу бити употребљени за производњу опојних дрога, па све до великих лабораторија специјализованим само за производњу дроге. Потребно је само да код учиниоца постоји **знање** да се ти предмети могу употријебити за производњу дрога, при чему **није потребна намјера** да се и употријебе. Дјело је свршено предузимањем било које од наведених дјелатности, а погледу виности код учиниоца је потребан умишљај. Наравно, опојне дроге, као и средства за њихову производњу одузеће се, чак и у случају да учинилац буде ослобођен од казне.

Д. Запријеђене казне

За извршење основног кривичног дјела, законом је прописана казна затвора у распону од три до дванаест година. За извршење прва два квалификована облика прописана је казна од минимално пет, па до петнаест година, а за трећи облик казна је затвор у трајању од минимално десет година. И на крају, за дјело из последњег става, казна се креће у распону од шест мјесеци до пет година. Такође, учиниоцу овог кривичног дјела, као и учиниоцу кривичног дјела из наредна два члана, који је кривично дјело учинио услијед зависности од употребе опојних дрога и код којег постоји озбиљна опасност да ће услијед ове зависности и даље да врши кривична дјела, суд може изрећи мјеру безбједности обавезно лијечење наркомана.

IV. Кривично дјело из члана 246а: Неовлашћено држање опојних дрога

У савременим страним законодавствима постоји тенденција за декриминализацијом држања опојних дрога за сопствену употребу. Такође, то је и став који заступа и један број наших теоретичара. Међутим, управо супротно, КЗС прво уводи у склопу кривичног дјела из члана 246. и неовлашћено држање опојних дрога за сопствену употребу, а затим наведену радњу ЗИД КЗС издваја у засебно кривично дјело. У погледу садржине, дошло је до поштравања кажњавања. Ранија одредба, по којој се учинилац који опојну дрогу држи ради споствене употребе могао ослободити од казне, давала је једним дијелом аргументе за некажњавање оваквих лица, односно за њихово ослобађање преко дјела малог значаја, а уколико за то не би било мјеста, сам закон је давао могућност ослобођења од казне²⁹. И данашња одредба такође даје могућност ослобођења од казне, али је прописана и могућност изрицања новчане казне или затвора до три године. Иначе, и поред оваквог поштравања, треба очекивати да ће судови наставити са праксом ослобађања учиналаца овог кривичног дјела дјела преко института дјела малог значаја, који је такође проширен па сада обухвата и она кривична дјела за која је прописана казна затвора до пет година.

Учинилац који открије од кога набавља дрогу може се ослободити од казне, у складу са схватањем да се учинилац лакшег кривичног дјела који сарађује у откривању учиналаца крупнијих кривичних дјела блаже кажњава, јер су најчешће у питању велике организације, и циљ је „доћи до крупне звјерке“. С друге стране, опојне дроге ће се одузети, било да је учиниоцу изречена казна, било да је ослобођен од казне.

V. Кривично дјело из члана 247. КЗС: Омогућавање уживања опојних дрога

А. Појам кривичног дјела

По Кривичном закону Србије, радња овог кривичног дјела се састоји у навођењу другог на уживање опојне дроге, у давању опојне дроге да је ужива он или друго лице, у стављању на располагање просторије ради уживања опојне дроге или на други начин у омогућавању другом да ужива опојну дрогу³⁰. Ово кривично дјело представља наставак инкриминације предходног кривичног дјела, све у циљу спречавања њене злоупотребе, ширењем круга инкриминисаних дјелатности. Као

²⁹ З.Стојановић, *Коментар кривичног закона*, Београд, 2007, 576.

³⁰ Б.Чејовић, *ibid.*, 579.

што видимо, у основном облику овог кривичног дјела постоје четири алтернативно прописане радње извршења, с тим што су у наредном ставу прописана и четири квалификована облика овог кривичног дјела, и то: ако је дјело учињено према малолетнику, према више лица или ако је изазвало нарочито тешке последице, и ако је изазвало смрт неког лица. Као што се види из самог појма, овдје је ријеч о подстрекавању и помагању лицу у уживању опојних дрога. Предмет су опојне дроге, исто као и код претходног кривичног дјела, што је схватање које је заступљено и у теорији.

Б. Облици извршења основног дјела

Навођење лица на уживање опојне дроге састоји се у стварању одлуке код тог лица да почне са конзумирањем дрога. Уколико је то лице већ престало са коришћењем или се налази нпр. на лијечењу од зависности, навођење се јавља у облику наговарања да почне са узимањем. Навођење може да се јави у много облика. Примјера ради, то може да буде обично наговарање, довођењем у заблуду о разним позитивним ефектима дроге, убјеђивањем, поклонима, обећавањем разних олакшица у набавци дроге, исмијавањем, искоришћавањем разних односа, затим пријетњом и сл. За постојање овог облика ирелевантно је да ли је навођење успјело или не. Шта више, за овај облик је могуће и да буде извршено преко другог лица³¹. Такође, могуће је да буде извршено и према више лица, уз услов да сва она буду индивидуално одређена.

Наредна прописана радња овог кривичног дјела јесте **давање опојне дроге другом да је ужива он или друго лице**. Ово давање може бити теретно или добродино, али у сваком случају долази до промјене власништва над дрогом, и прималац је овлашћен да је употреби или да је да другом лицу на употребу. Међутим, уколико је у питању теретно располагање, накнада мора бити мала, јер у супротном би се радило о кривичном дјелу Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. Кривично дјело је извршено када нпр. лице пуши марихуану и да другом лицу да повуче "пар димова"³².

Трећи вид основног облика овог кривичног дјела представља **стављање просторије на располагање ради уживања опојних дрога**. Кривично дјело је

³¹ Врховни суд НР Србије Кз .413/53 од 16.12.1953. године.

³² Пресуда Врховног суда Србије Кж. 360/01 од 24.11.2001. године, *Билтен Окружног суда у Београду*, Београд, 2002.

свршено самим стављањем просторија на располагање, без обзира да ли је до уживања заиста и дошло. Под просторијом се подразумева сваки затворан простор, попут стана, подрума, пословних простора, па и аутомобила³³. Као просторија стављена на располагање сматра се и кафић у коме је оптужени дозволио двојици лица да уживају хероин³⁴. Мотив стављања просторија на уживање није битан, и креће се од пријатељских побуда до разних накнада. Просторије могу бити дате на уживање бесплатно или теретно, на краће или дуже вријеме. Није неопходно да учинилац буде присутан. Битна је само његова свијест о томе у коју се сврху користе просторије.

Живот је богатији од сваког теоретисања и због тога није могуће предвидјети све ситуације које се могу појавити у животу. Због тога, законодавац на крају члана, као и код кривичног дјела Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога инкриминише сваку другу дјелатност која омогућава другом да ужива опојну дрогу. У закону није конкретније одређено које све дјелатности спадају у ову групу. У суштини, ту би спадали сви они случајеви који се не би могли подвести под напријед наведене облике, а који би се појавили у пракси, као што је нпр. давање прибора за узимање дроге.

В. Квалификовани облици кривичног дјела

КЗС садржи одредбе којима се прописују четири квалификована облика овог кривичног дјела. То су:

1. ако је основно дјело учињено према малолетнику;
2. ако је основно дјело учињено према већем броју лица;
3. ако је основно дјело изазвало нарочито тешке последице и
4. ако је из основног дјела наступила смрт неког лица.

Први тежи вид ово кривично дјело добија ако је учињено према малолетнику. Под малолетницима се сматрају лица која су млађа од 18 година. Тежина овог кривичног дјела се огледа у нарочитим био-психолошким особинама личности малолетника, узимање дрога за њега може оставити тешке последице по његов живот и здавље. Не треба испустити из вида ни чињеницу да је све већи број наркомана малолетника који врше кривична дјела услјед зависности од опојних дрога.

³³ Пресуда Окружног суда у Београду Кж. 266/78

³⁴ Пресуда Врховног суда Србије Кж. 952/99 од 20.02.2001. године, *Билтен Окружног суда у Београду*, Београд, 2002.

Следећи тежи вид овог дјела се односи на ситуацију да је основно дјело учињено према више лица. Дакле, ради се о ситуацији да је учинилац једном радњом омогућио уживање опојне дроге множини лица. У литератури постоји недоумица око тога шта се сматра под појмом више лица. Неки теоретичари заступају став да је ријеч о 10 или више лица³⁵, други да је потребно минимално 5 лица³⁶, док је у судској пракси заступљен став да су довољна и 2 лица³⁷.

Трећи вид овог кривичног дјела представља ситуација да су из њега произашле тешке последице за лице које је конзумирало дрогу. Које су то тешке последице, фактичко је питање, које суд цијени у сваком конкретном случају. У пракси је заступљено схватање да ту спада смрт конзумента, док се у теорији још спомињу и тешке последице по његово здравље, тешка тјелесна повреда, душевна болест, трајна неспособност за рад и сл. Доношењем ЗИД КЗС, прописује се као посебан квалификовани облик основног дјела наступање смртне последице, тако да ће сада у тешке последице спадати тешка повреда, тешко нарушење здравља и остале сличне последице. Међутим, у пракси може да се јави проблем доказивања да су из тога дјела произашле нарочито тешке последице, из разлога што већина наркомана постепено прелази на веће количине, па је тешко доказати да су баш једна или двије додатне дозе довеле до тешких последица. Учинилац овог кривичног дјела, у складу са општим правилима кривичног права, у односу на ову тежу последицу треба да је поступао из нехата. У супротном, одговараће за неко друго кривично дјело. Због тога, утврђивању виности у пракси треба посветити велику пажњу, што се у пракси ријетко чини.

Последњи вид овог кривичног дјела постоји кад из основног дјела произађе смртна последица. Овдје је све очигледно, и неће бити проблема као приликом доказивања тешких последица из претходног облика. Озбиљност ове последице оправдава њено издвајање у посебан став, што се примјећује и по тежини запријећене казне.

Г. Запријећене казне

Што се тиче висине запријећених казни, код овог кривичног дјела примјећујемо да су запријећне казне блаже у односу на кривично дјело Неовлашћена производња,

³⁵ Вид. Д. Николић, *Наркоманија – злочин или казна*, Београд, 2001, 309.

³⁶ Вид. Наводе код *ibid.*, 310.

³⁷ Пресуда Врховног суда Србије Кж. 408/93, *Билтен Окружног суда у Београду*, Београд, 1994.

држање и стављање у промет опојних дрога. Тако, за основни облик овог кривичног дјела прописана је казна затвора у распону од шест мјесеци до пет година, а за квалификоване облике запријеђена је казна од двије до десет година, односно, уколико се као последица јавља смрт неког лица, прописана је затворска казна у трајању од три до петнаест година. Као и код претходног кривичног дјела, и овдје последицу представља апстрактна опасност за живот грађана, а у погледу виности потребан је умишљај извршиоца. Важно је споменути и то да ЗИД КЗС прописује да се за ово кривично дјело неће казнити здравствени радник који у оквиру пружања медицинске помоћи омогућава употребу опојних дрога. Наравно, ова одредба се неће примјењивати у случају да из основног дјела произађе смртна последица.

VI. Закључак

Наркоманија представља једну од највећих опасности по друштво данас; појава која се назадрживо шири међу особама свих животних доби. Тачних података о броју наркомана нема, претпоставља се да данас тај број превазилази чак 150 милиона, већином особа мушког пола. У свијету, старосна граница све се више помјера на ниже, и по неким статистикама, међу наркоманима се налази 30% популације млађе од 12 година. Није потребно наглашавати какве и колико негативне последице дрога има по људски организам. Државе на различите начине регулишу ово питање, па тако примјеђујемо и блаже односно строжије кажњавање. Тенденција раста криминалитета везаног за дроге примјетна је и на овим просторима. У кривично законодавство су преузети ставови из међународних конвенција, посебно из Конвенције УН против незаконитог промета опојним дрогама и психотропним супстанцама³⁸, тако да је ова материја је прилично адекватно регулисана. Прописана су три кривична дјела са више алтернативних радњи: Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, Неовлашћено држање опојних дрога и Омогућавање уживања опојних дрога. У вези са злоупотребом опојних дрога истичу се и двије посебне мјере: обавезно лијечење наркомана и одузимање предмета, што значи да ће се опојне дроге и средства за њиову производњу обавезно одузети. Као што видимо, у нашем друштву су у највећој мјери заступљене репресивне мјере. Не треба заборавити да успјешна борба против злоупотребе дрога не може постојати без добрих превентивних мјера. Потребно је

³⁸ И.Марковић, *Кривичноправна регулација злоупотребе дрога у законодавству Републике Српске*, Гласник правде, Бања Лука, 2003, 141.

донијети националну стратегију за борбу против наркоманије, осим превентивних требају се предвидјети и добре мјере рехабилитације и лијечења наркомана, као и стална побољшања законских прописа. Прије свега, треба спријечити лица да уопште дођу у додир са опојним дрогама и да их употребе. А то је циљ у коме сви морамо бити ангажовани. Државе међусобно морају сарађивати и пружати помоћ једна другој, поготово богате сиромашним. У овој борби морају учествовати стручњаци са различитих подручја науке, чак и вјештаци финансијске струке. Није потребно напомињати да у овом подручју влада и велика „тамна бројка“ у откривању³⁹. Уклањање финансијске моћи организација које се баве злоупотребом дроге представља један од кључних корака у сузбијању ове појаве.

Међутим, и поред све опасности које злоупотреба опојних дрога носи и тежине запријеђених санкција, примјећује се у пракси да се учиниоци ових кривичних дјела преблаго кажњавају. Једноставно, казнена политика судова би морала бити строжија. Људи морају вјеровати у максиму да се злочин не исплати.

Veljko Turanjanin

**DEFALCATION OF DRUGS FROM THE ASPECT OF CRIMINAL LAW
AND WITH RETROSPECTIVE VIEW ON THE JURISPRUDENCE**

Summary

The author in this work elaborates problems which are in conjunction with a defalcation of drugs from the aspect of criminal law in Serbia. Through analysis three felonies in Codex, the author concludes that this subject matter is, more or less, in harmony with obligations from the approved conventions. From the other side, author punctuates the fact that in new Codex exist innovation tied liberation of felon who identify person from purvey drugs. And, another innovation is regulation which formalizes that person who purveys drugs for him may be liberated from penalty. This is regulation which clearly shows to us the stronger and more severe politic in this sphere. This matter is successively very good, but our time demand more severe regard and, which is much important, require much seriously regard from court, first of all from reason the courts are too calm in these things. An author propose that law-maker bring in law some new qualified situation, like situation when the felony is realized according to unhealthy or invalid person.

³⁹ Ж. Алексић, *ibid.*, 13.

Key words: felonies, drugs, production, traffic, penalty